

a) pokrajinske skupščine v Krškem,
b) glavne skupščine v Dubrovniku.
4. Slučajnosti, Udeležba obvezna za vsakega člana.

Razno.

ISTORIJA RUČNOG RADA KOD SRBA.

U Aleksincu u Srbiji održan je od 1. jula do 7. avgusta o. g. ferijalni učiteljski tečaj za ručni rad Podmladka Društva Crvenog Krsta na kome je sudelovalo 54 učitelja(-ice) iz cele Jugoslavije. Povodom toga rad sam ovde izneti istoriju ručnog rada i njegovu sudbinu kod Srba.

Još dok se ova stvar nije ni teorijski raspravljala po pedagoškim časopisima srpskim našao se jedan oduševljen pristalica ideje uvođenja ručnog rada u škole a to je g. Mihađo Valtrović, profesor arheologije na Velikoj Školi u Beogradu i čuvar Narodnog Muzeja koji je putujući radi naučnog cilja po severnim državama Evrope opazio pokret i ostvarenje ideje ručnog rada te je po povratku svome u Srbiju oduševljen ovom idejom kao vladin poslanik (jedne je poslanike imenovao vladalac a druge je birao narod na izborima) 1871. g. podneo Narodnoj Skupštini opširen predlog o učeničkim radionicama uz osnovne škole. Iz toga opširnoga predloga u čijem se prvom delu nalazi deo o važnosti i koristi ručnog rada iznosimo ovo: »Ustanovljenje radionica, rukovanje njima, uopšte svu brigu o njima, treba u svoje ruke da uzme opština, pojedini patrioti ili društvo složeno od patriota. Pogrešno bi bilo ostaviti to sve vladi, pošto opština ili društvo u pojedinim krajevima bolje poznaju prilike u njima, bolje poznaju sposobnosti stanovništva, bolje znaju koja bi radnja za njih bila korisna prema opštoj tražnji i prema za rad nužnom građivu.

Opštine ili društva — u kojima po drugim zemljama ima članova od raznog znanja, zanimanja i staleža, sklonila bi učitelje svoje da o trošku opštinskog ili društvenog za vreme šk. odmora u kojoj varoši ili na selu kod valjanog kakovog majstora izuče onaj zanat koji je opština rada da zavede radi telesnog rada u školi.

U Danskoj in u Prajskoj društva za širenje telesnog rada u školama udese o šk. odmoru 6—8 nedeljne kurseve za nekoliko učitelja, i za jedan ili više zanata u jedan mah. Tako bi se moglo udesiti i u nas. Društva se ta dalje staraju o nabavci nužne građe za rad o nabavci nužnog alata, pregleda i modela i o rasprodaji dačkih radova. Učitelj za trud svoj ima naročitu nagradu. Učenci kod plate gradivo zadrže izrađeni posao svoj kao svojinu, inače imaju samo neki deo od prodajom dobivane sume, koja opet ide u fond za održanje radionice i umnožavanje zanata u školi. Broj članova društva za širenje telesnog rada u školi neograničen je a svaki član mesečnim ulogom potpomaže cilj društveni. Društvo u određeno vreme svake godine čini izložbu od u školi izrađenih radova, a docnije i od domaćih radova, kad otpočnu ti radovi po kućama da se rade. Nastavu u telesnom radu valjalo bi na nekim mestima brojem i izborom zanata tako udesiti, da se njome mogu koristiti i oni učenici iz srednjih škola koji bi imali naročitu volju za izvesne radove i koji bi hteli da im se sasvim odadu.

Od radova zanatskih, koji se u danskim i nemačkim školama izučavaju, mogli bi se neki u nas zavesti po selima, a neki samo po varošima; a mogli bi se dodati novi koji odgovaraju našoj potrebi i prilici. Radovi su ovi: 1. Pletenje od slame i pruča. Izrađuju se sitnije i krupnije stvari, potrebe za kuću i pedesne za prodaju, kao kutije, kotarice, šeširi i t. sl. 2. Rezanje tankom testericom. Od rendisanih tankih daščica izrađuju se razne stvari za domaću potrebu, kao: mali ramovi za slike, za ogledala, kutije, mastionice i sl. 3. Deljanje od drveta. Ovaj bi rad mogao biti nastanak prošlog rada. On bi obuhvatio izradu raznih sitnih alatlika za ženske i muške poslove, izradu sitnijeg oruđa domaćih kao: kašika, varjača, preslica, vretena i sl. 4. Građenje četaka većih i manjih od svinjskih čekinja, konjske dlake i krutih biljaka. 5. Stolarski rad. On upoznaje učenika sa upotrebom stolarskog alata i obuhvata izradu stolica, sandučića, ormančića, čiviluka, stolica, i sličnih manjih domaćih potreba. 6. Strugarski rad, koji obuhvati građenje zastruga, čanaka i drugih drvenih potreba u kući i inače. 7. Radovi od debele hartije koričare obu-

hvataju izradu većih ali manjih kotarica, kutija, povez knjiga i slično.

Uz izbor nabrojnih radova pojedina bi društva ili ustanove prema mesnim uslovima zavodile i druge radove, koji bi se ili ticali veće domaće udobnosti i boljeg očuvanja zdravlja ili bi poglavito išli na jači razvitak domaće radnosti.

Telesni rad u školi po mnjenju moje, treba da se obazre još i na vaspitanje domaćeg života. Na taj cilj treba da upozna učenika sa onim što je bolje i probitačnije po život u drugim krajevima otadžbine naše; treba da ga nauči privajati u odelu, kućnom nameštaju, alatu i sl. Sve ono što mu može poslužiti na bolje zdravlje, na olaksicu u poslu kakvom i na udobnij život u kući.

Uveren sam da bi se i u nas osetile one iste blagodetne posledice, koje se osećaju u zemljama u kojima je ovaj predlog u punoj meri ostvaren. Dobili bi vremenom veštije i okretnije zanatlje, veštije i naprednije domaćine i umanjili bi bedu sirotinje po izvesnim krajevima otadžbine, koji su inače bogati raznim predivom, od kojega dosada gotovo nikakve hasne po opšte blagostanje ne umemo da vučemo.

U interesu opšteg i domaćeg napretka bilo bi dalje, obazreti se i na ženske škole, pa i u njima zavoditi onakove ručne radove koji odgovaraju ženskom zadatku u kući i van ove u ljudskom društvu.

Predlog ovaj nije bio u ono vreme u Skupštini primljen i otišao je u grobnicu dobrih nada — u arhivu valjda i zbog toga što je dolazio od zvaničke strane. Za dugo se nije višo čulo o ručnom radu u školama. Jovan Miodragović kao predavač pedagogije u niškoj učiteljskoj školi osim propisanog gradiva uneo je u svoja predavanja i odeljak pod imenom »Tehničko vaspitanje« te je ovim predavanjima upoznao i ako samo teorijski i svoje kaže o važnosti i koristi ručnog rada u školi.

Sreten M. Adžić, umirovljen upravitelj učiteljske škole kao državni pitač u Nemačkoj gde je izučavao uređenje zavoda za slepe, u Lajpcigu se upoznao sa idejom ručnog rada i svršio je kurs za ručni rad. 1886. g. napisao je knjižicu: »Ručni rad u muškoj školi suvremenog pedagoškog pitanje«. Ovo je prva knjiga na srpskom jeziku o ovom pitanju kojom se knjigom ovo pitanje kod Srba i pokrenulo k njoj iznosi važnost i korist ručnog rada kod Srba istorija ručnog rada i savremeno stanje u pojedinim zemljama. Kada se vratio natrag u Srbiju on je bio prvi apostol širenja ove ideje. 1888. g. V. učiteljska skupština donese ovakovu rezoluciju: »Učiteljska skupština misli da današnja osnovna škola ne sprema decu za praktičan život sem ostaloga i zato, što se slabo brine o tome, da deci otvara volju za rad i razvije njihove telesne moći. Zato Učiteljska Skupština misli, da bi trebalo raditi na tome, da se što pre u naše osnovne škole uvede ručni rad, te da se deca još iz malena privikavaju radu i postepeno spremaju za buduće vredne, umetne i korisne radnike.« Iduća VI. učiteljska skupština bila je u Nišu, na kojoj je Adžić držao predavanje o ručnom radu, doneo izrađenu model seriju i alate kojima se ovi modeli rade. Ovo i ovakovo predavanje je zagrejalo ogromni deo učitelja za ručni rad i skupština je donela rešenje u kome se kategorički tražilo da vlada što pre uvede ručni rad u osnovne škole. Kraljevske vlade nisu bile protivne ovoj novini i 1893. Dr. Laza Dokić, ministar prosvete uneo je u projekt zakona o narodnim školama i ručni rad kao obavezan predmet.

Na Adžićevom predavanju u Nišu 1889. g. bio je kao slušalac i Jovan S. Jovanović, učiteljski pripravnik II. godine. Po svršenoj učiteljskoj školi odmah je u svome selu otpočeo rad sa delom kako je znao i umeo. Više instinktivno po planu i sa jasnim ciljem, ali je u brzo osetio da mu za ovaj predmet nedostaje i teorijske i praktične spreme. Zato ferijama 1895. g. ode u Beč o svom trošku gde kod Urbana, upravitelja građ. škole svršši kurs za ručni rad iz stolarstva i kartonaže. Iste godine 5. novembra u Zaječaru na učiteljskom zboru posle nje-gove rasprave toliko je oduševio članove zbora da su osnovali zbornu radionicu i kurs za učitelje. Zbornska kasa imala je u tu svrhu samo 40 Din na raspoloženju. Svaki slušalac može još po 4 Din da se kupi alat. I tako u božićnom odmoru 1895. otpoče prvi kurs za ručni rad. Od alata imalo se ono što je najnužnije za kartonažu: običan nož i limeni pravačnik sa drvenom tablom. Radi na-

bavke alata priredena je i zabava na kojoj je bilo čistog prihoda 210 Din. O Uskrsu 1896. nastavio se kurs sa punijim i materijalom i alatom.

23. marta 1896. osnuju kursiste »Udruženje za uvođenje ručnog rada« čije su članovi bili ne samo učitelji no i profesori, lekari, trgovci i zanatlje. Društvo je našlo svuda odziva pa i Ministarstvo Narodne Privrede pomoglo je sa 1000 Din.

Drugi kurs iz stolarstva je održan od 2. jula do 2. avgusta 1896. g. Prijavilo se 27, a moglo se primiti 20. Radilo se od 7.—11. i od 2.—6. i u veče od 8.—10. teorijska predavanja. Na kraju tečaja svi su polagali teorijski i praktični ispit pred upravnikom tečaja Jov. S. Jovanovićem i ministarskim izaslanikom. U avgustu 1896. Udruženje prenese središte svoga rada u Beograd i 1896./97. šk. godine u Beogradu na dunavskom kraju otpočela je rad prva školska radionica u koju je dolazilo dobrovoljno po 20 daka iz svakog razreda. Kasnije su šk. radionice otvarane i po drugim mestima gde je bilo spremnih učitelja za ovu stvar.

(Dalje prih.)

Književnost in umetnost.

Priloga vseh spodaj navedene knjige v nabavo učitelstvu in šolam, posebno pa šolarskim, vsem javnim ljudskim in društvenim ter učiteljskim-strokovnim knjižnicam. Vse tu navedene knjige se naročajo tudi lahko potom Učiteljske knjigarne v Ljubljani, Frančiškanska ulica, štev. 6.

—kpl. L. Lipovec: »Spodobni ljudje«, I. Čisto rodoljublje, enodejanka. Splošna knjižnica štev. 30. V Ljubljani 1924. Založila Zvezna tiskarna in knjigarna. Strani 36. Cena broš, Din 6.

Ocene.

—k Pod skupnim naslovom »Spodobni ljudje« izide v založbi Zvezne tiskarne in knjigarne v Ljubljani v okvirju agilne »Splošne knjižnice« ciklus petero enodejank. Avtor L. Lipovec (psevdonim, za katerim se skriva znana slovenska književniška osebnost) imenuje te enodejanke komedijce. Vse ciklus »Spodobni ljudje« je idejno — enotna skupina četvero komedijc — enodejank,

ki se vrše pred svetovno vojno in enodejanskega epiloga, v katerem nastopajo osebe iz prejšnjih komedijc po svetovni vojni. Iz praktičnih razlogov in ker je vsaka teh petero enodejank zase zaključena enota, ki se lahko tudi samostojno uprizori, je založba uredila izdajanje tega ciklusa tako, da izide pod skupnim naslovom: »Spodobni ljudje«, in sicer v nastopni vrsti: I. Čisto rodoljublje, II. Roka roko..., III. Živeti! IV. Iskrena ljubezen in epilog: Prekvašeni svet v tekočih zvezkih »Splošne knjižnice« št. 30. in 34. Vseh petero zvezkov bo vezanih v skupno knjigo, a broširana se bo dobivala vsaka enodejanka posebej. Prva teh komedijc — enodejank »Čisto rodoljublje« je pravkar izšla kot 30. zvezek »Splošne knjižnice«. Enodejanka je drastična slika naših predvojnih, političnih in socialnih razmer, ki v mnogočem obstojajo še danes. Pozna se pisatelju, da je natančno in podrobno opazoval naše življenje, zato je satira izražena v pristni, domači govoric, neprisiljena in dobro zadeta. Prepričani smo, da bo ta enodejanka, kakor tudi ostale štiri tega ciklusa zelo dobrodošla našim odrom. Saj ti odri, posebno na deželi, toliko pogrešajo izvirnih krajših igrokazov iz domačega življenja, ki ne povzročajo posebnih težav ne glede inscenacije, ne glede oseb. Kakor čujemo, bo te enodejanke uprizorilo v letošnji sezoni tudi Narodno gledališče v Ljubljani. Neznatna cena borih 6 Din za knjižico bo omogočila vsakomur nabavo potrebnih izvodov. Omenjamo še, da avtorjeve pravice, posebno glede dovolitve vsakršnega uprizarjanja zastopa založništvo »Zvezna knjigarna« v Ljubljani.

Pristopite k »Jugoslovanski Matici«!

Odgovorni urednik: Franc Štrukelj.
Last in zal. UJU — poverjen. Ljubljana.
Tiska »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani.

V novi obleki

namreč v rjavo-modro-beli etiketi je sedaj v prometu davno preizkušeni in priljubljeni »Pravi; FRANCKOV; kavni pridanek« v zaboščkih. — V varstvo proti ponaredbam se na tej novi etiketi posebno iztičejo glavna obeležja, namreč ime »Franck« in »kavni mlinček«. — »Pravi; FRANCK; z mlinčkom« je kavi tako potreben, kakor začimba juhi. —

ZAHVALA.

V dneh neizmerno žalosti, ob smrti nepozabnega soproga in očeta, gospoda

Jakoba Dimnika

so nam neštete vrste blagih src lajšale našo bol. V teh dneh smo spoznali, kako veliko spoštovanje je užival blagi pokojnik. Ni nam mogoče izreči primerne zahvale vsakemu posamezniku, ki se je v tem času spomnil njega in nas, zato naj prejmejo vsi, ki so na katerikoli način odprli svoja blaga srca njemu v spomin in nam v tolažbo, našo najodkritosrčnejšo zahvalo.

Posebej pa se moramo zahvaliti g. dr. Leonu Travnerju, ki je izkazal nepopeljivo požrtvovalnost ob priliki podelitve prve in poslednje pomoči blagemu pokojniku, ter enako vsem, ki so priskočili na pomoč v vlaku in na Zidanem mostu. Gg. dr. Drgancu in dr. Jamarju izrekamo zahvalo za zdravljenje in vero, ki sta mu jo dajala, da je tako poln življenja ohranil upanje do zadnjega diha. G. dr. Lj. Periču izrekamo zahvalo za priznanje, ki mu ga je dal s strani mestne občine za njegovo dolgoletno delovanje v občinskem svetu, pri Mestni hranilnici ter v prid mestnega šolstva. Višjemu šolskemu nadzorniku g. E. Ganglu izrekamo zahvalo za slovo na grobu, ki mu ga je izrekel v imenu učiteljstva, za katerega blagor je pokojnik žrtvoval ves svoj prosti čas. Pomnoženemu pevskemu zboru Glasbene matice izrekamo zahvalo za žalostinke. Zahvalo izrekamo vsem darovalcem krasnih vencev in cvetja in vsem, ki so ga spremili na zadnji poti, posebno zastopstvu Sokola I, političnega in drugih društev in korporacij, mnogobrojnim vnanjim udeležencem, ki so prihitali po zadnje slovo, ter vsem, ki so nas na ta ali oni način tolažili v teh dneh. Zahvaljujemo se tudi časopisju, ki mu je izkazalo svojo pozornost.

Tudi vsem, morda navedenim, naša prisrčna zahvala. Maša zadušnica za blagim pokojnikom se bo brala v njegovi farni cerkvi pri sv. Petru v Ljubljani v torek dne 9. t. m. ob pol 8. uri dopoldne.

V Ljubljani, dne 4. septembra 1924.

Žalujoča žena in otroci.